

מים עמוקים

הערות והארות על סדר הפטרה

מיוזקט מיוזר ספרי "משכבות זהב" על נביאים כתובים
ממורנו הג"ר שבתאי שענפטור ווייס שליט"א

גליון ה

פרשת פקודי
תשפ"ד

הפטרה:

ויהי ימים רבים
(מלכים א' יח')

כלי מחזיק ברכה - השלום

מדוע לא השתמשו בבנין ביהמ"ק באוצרותיו של דוד המלך? / טהרת לבו של דוד - הקרבת שאיפותיו למנוע חילול שם שמים / גדול השלום

"ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באוצרות בית ה"

ובכסף זה בנו אח"כ את הבית השני, וזה לעומת זה, כסף זה שהיה הביטוי לשנאה העצומה של המן ואחשוורוש לעם ישראל, בו דייקא נבנה בית ה', על אפם ועל חמתם של המן ואחשוורוש, שהוא ג"כ כ"כ השתדל למנוע בניינו, כמו שאמר "עד חצי המלכות ותעש" וכוונתו הייתה מלבד בנין ביהמ"ק. וזה מראה גודל אהבת ה' לעמו, שדוקא ע"י כספם וזהבם נבנה ביהמ"ק.

דוד הקריב כל שאיפותיו למנוע חילול ה'

ומפרשה זו אנו למדים על גודל טהרת לבו של דוד המע"ה, שהרי כידוע הייתה כל משאת נפשו כל ימי חייו לזכות לבנות את ביהמ"ק, ובפסוקים רבים בתהלים מגלה את השתוקקותו העצומה, "אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום לה' משכנות לאבירי יעקב", וכיו"ב פסוקים שונים, ועכ"פ שאף וקיווה שיהיה לו לכה"פ חלק בו, ולצורך כך הקדיש ברוב מסירות כל פרוטה שבאה לרשותו, וכפי שחז"ל לומדים מהפסוק (דבה"א, א. כב יד) "והנה בעניי הכינותי זהב לבית ה' זהב ככרים מאה אלף", שהיה דוד צם ומתענה במטרה שיוכל לנדב את הוצאות שהיה חוסך מסעודתו עבור בנין ביהמ"ק, ולמרות כל זאת בשעה שראה שיכול להיגרם עי"ז חילול ה', עמד והתפלל שלא יהיה שלמה נצרך לכך, וזה הוא באמת תיקון גמור לאותו פגם שבימי הרעב לא מסר את הכסף לעניים שיחיו בו את נפשם.

גדול השלום

נוסף נוסף בהבנת הדברים מצאנו בדברי הרלב"ג שכתב "שלמה עשה משלו את הבית הגדול הזה, ואולם הקדשות דוד שם באוצרות בית ה', וידמה שלזאת הסיבה לא התחיל לבנין הבית תיכף במלכו, כי בשנה הרביעית החל הבנין כמו שקדם, והיה זה כן, כדי שיבנהו משלו, לא מאוצרות דוד אביו אשר הקדיש אותם לה', וכאילו היה זה מכוון מהשי"ת, כמו שלא רצה שיבנהו דוד כי דמים רבים שפך, כן לא הסכים שיבנה מאשר אסף דוד משלל הגויים במלחמה, אך שלמה שהיה איש שלום, והיה מה שקבץ מהממון מקובץ עם השלום, בו בחר השי"ת לבנותו, במה שקיבץ הממון עם השלום", עכ"ל.

ומעין דברים אלו מצאנו גם בספר החינוך (מצוה תק"ה, מצוה שלא יהיה לשבט לוי חלק בביזה) בשרשי המצוה וז"ל: "לפי שהם משרתי השי"ת, לא נאה להם להשתמש בכלים החטופים מיד בני אדם במלחמה בחרב חנית וכידון, כי לא יבוא בית השי"ת רק דבר הבא דרך שלום ויושר אמונה, ולא שידאב עליו לב איש ואשה", ע"כ. ומבואר כנ"ל שביהמ"ק נבנה רק מדבר הבא בדרכי שלום, וכדברי הרלב"ג הנ"ל.

■ ■ ■

שאו שערים ראשיכם

כיצד סברו להכניס ארון של עשר אמות בפתח של עשר אמות מצומצמות? / השראת השכינה רק במקום ענווה ושפלות / מלכות דוד ושלמה - שני סוגי דרכי הנהגה

"ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית אל קודש הקדשים"

כמ"ש במסכת מו"ק (ט). "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש, דבקו שערים (של בית קדש הקדשים) זה לזה, אמר שלמה

הנה חז"ל (בכמה מקומות) מתארים את הניסים שאירעו בכניסת הארון לבית קדש הקדשים, בזכותו של דוד המלך, ובזה הודיע השי"ת שנמחל לדוד,

כ"ד רננות ולא נענה (כ"ד רננות כתובים בפרשה בתפילת שלמה) פתח ואמר שאו שערים ראשיכם ולא נענה, כיון שאמר (דברי הימים ב' ו' מ) "ה' אלקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך", מיד נענה, באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו הכל שמחל לו הקב"ה על אותו עוון (דבת-שבע) "עכ"ד הגמ'. ונרמז בפסוק שזו הטובה שנעשתה לדוד, במאמר "לדוד עבדו", שדוד היה עבד נאמן כל ימי חייו.

פתחו שערים ויבוא גוי צדיק

בספר "ליקוטי כרם שלמה" מהרה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ע (דרושים שונים עמ' רס"ט) הובאו דברים יקרים השופכים אור בביאור דברי חז"ל בענין פתיחת שערי קודש הקדשים, ולגודל מתיקותם נביאם במלואם. הנה הרד"ק במזמור כ"ד בתהלים 'לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה' וגו' כותב בתחילת המזמור: "זה המזמור חברו דוד המלך ע"ה שיאמרו אותו כשיכניסו הארון לבית קדשי הקדשים", ומקור הדברים הוא במדרש **רבה ותנחומא** (פרשת וארא), עה"פ 'שאו שערים ראשיכם', 'שלמה אמר פסוק זה בשעה שהכניס הארון לבית קדשי הקדשים, עשה הארון של עשר אמות, כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של עשר אמות והארון של עשר אמות, ואין עשר אמות יכולין להכנס בתוך עשר אמות, ועוד שהיו טוענין בו (פי' שגם נושאי הארון הוצרכו להכנס עם הארון) כיון שבא להכניסו לא היה יכול, עמד שלמה והיה מתבייש ולא היה יודע מה לעשות, התחיל להתפלל לפני הקב"ה, מה עשה שלמה? הלך והביא ארונו של דוד אביו ואמר 'ה' אלקים אל תשב פני משיחך, א"ר ברכיה בשם ר' חלבו באותה שעה חיה דוד, שכן דוד אומר 'העלית מן שאול נפשי חיתני מירודי בור', והיה שלמה אומר 'רבו העולמים עשה בזכות של זה', שנאמר 'זכרה לחסדי דוד עבדך', מיד נענה וכו', באותה שעה בקשו השערים לירד ולרצוץ את ראשו, שהיו סבורין שעל נפשו הוא אומר מלך הכבוד, אמרו לו מי הוא זה מלך הכבוד? אמר להם 'ה' צבקות הוא מלך הכבוד סלה', כיון שאמר להם כן שקטו", עכ"ל המדרש (יש נוסחאות שונות במדרשים בזה).

והנה הדקדוקים רבים בדברי המדרש: א. תמיהת המפרשים - איך לא חשב שלמה המלך מתחילה ע"ז שארון של עשר אמות אינו יכול להיכנס בתוך חלל של עשר אמות מצומצמות? ב. מה עלה על דעתו שזכותו של אביו דוד המלך ע"ה יועיל לשנות את הטבע, ויוכל להכנס עשר אמות בתוך עשר אמות? ג. מדוע באמת הועילה זכותו של דוד דייקא ולא של שלמה? ד. מדוע חשדו השערים את שלמה המלך שעל עצמו אומר 'ויבוא מלך הכבוד'?

השראת השכינה רק במקום ענוה

וכתב ליישב את כל הקושיות, בהקדם דברי הגמ' (יומא כ"א) "אמר ר' לוי דבר זה מסורת מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה", ופירש"י שאינו תופס למעט החלל של בית כלום, וטעמו של דבר כתב המהרש"א (ב"ב צ"ט) **כי במקום השראת השכינה מועט מחזיק את המרובה, כי הכל שם רוחני, ולא שייך מקום ומדה, כי מלוא כל הארץ כבודו עכ"ד**, וא"כ מובן כיצד עלתה על דעתו של שלמה המלך להכניס ארון של עשר אמות בתוך חלל של עשר אמות, כי ידע שבמקום השראת השכינה מקום הארון אינו מן המדה.

אמנם כשבא להכניסו גילה שאינו נכנס, ומיד נתבייש, כי היה בכך ראייה על סילוק השכינה, ואולי יתכן לומר מדוע באמת נסתלקה אז השכינה, ע"פ המובא במדרש שוחר טוב (מזמור כד) "למה נצטער שלמה כל כך? (פי' למה בא כל הצער הזה לדוד?), מפני שנתגאה ואמר 'בנה בניתי בית זבול לך', וביאור הדברים ע"פ דברי חז"ל (סוטה ה) "כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו, והקב"ה אומר: אין אני והוא יכולין לדור בעולם", וכן מאמרם ז"ל (נדרים לה ע"א) "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עניו", וא"כ מובן שמפני שנכנס בו שמץ גאווה סילק הקב"ה שכינתו, ושוב אין המועט מחזיק את המרובה, וביותר י"ל שהקב"ה מודד מידה במידה, שמי שממעט את עצמו, מודדין לו כמידתו, וזוכה למועט מחזיק את המרובה,

אמנם בגלל שהחזיק טובה לעצמו נסתלקה הימנו שכינה, וממילא לא הצליח להכניס את הארון בפתח ביהמ"ק.

וע"ז אומרים חז"ל במדרש שבאותה שעה הזכיר את דוד אביו, והכונה שהזכיר את הנהגת דוד המלך שאחז תמיד במידת הענוה, כאומרם ז"ל (חולין פ"ט) "נתתי גדולה לדוד אמר (תהלים כב) 'ואנכי תולעת ולא איש', ועוד אמרו (מגילה י"א) עה"פ 'ודוד הוא הקטן', 'הוא בקטנותו מתחילתו ועד סופו, כשם שבקטנותו הקטין עצמו כך במלכותו הקטין עצמו'. ומשהזכיר ענוותנותו של דוד הועילה זכותו שתשרה השכינה שם, ויהיה מועט המחזיק את המרובה, וממילא נכנס הארון לבית קדשי הקדשים, וכבוד ה' מלא את הבית.

מלכות דוד ושלמה - ב' דרכי הנהגה

והנה במסכת סוטה (ה) נחלקו האמוראים, שיטת רב שלת"ח הותרה שמינית שבשמינית גאווה, ולעומת זאת שיטת ר"נ בר יצחק שסובר "לא מיניה ולא מקצתיה", דכתיב 'תועבת ה' כל גבה לב', ומבואר דשתי הנהגות יסודם בקודש - ואלו ואלו דברי אלקים חיים, ולכן שלמה החזיק בדרך זו של 'שמינית שבשמינית', ודוד אחז בדרך הענוה 'לא מיניה ולא מקצתיה', וכמו שמצינו (שמי"ב ו) שבשעה שהעלה דוד המלך את ארון האלוקים לירושלים, נשקפה אשתו מיכל בת שאול בעד החלון, 'ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' ותבו לו בלבה וגו' ויצאה לקראתו ושאלה 'ומה נכבד היום מלך ישראל בהגלות נגלות כאחד הריקים?', ויאמר דוד אל מיכל לפני ה' אשר בחר בי מאבן, ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, רואים שאע"פ שהיה מלך ישראל, והיה רשאי להטיל איתו על הציבור, עכ"ז השפיל וביזה עצמו לעיני כל ישראל לכבוד ה' ותורתו, ולא אחז במדת הגאות אפי' מקצתיה, כי לא הוצרך לה.

ומעתה מובן מדוע חשדו השערים את שלמה המלך שעל נפשו הוא אומר 'מלך הכבוד', שהרי כאמור החזיק קצת במידת הגאות, וכאמרו 'בנה בניתי בית זבול לך', ולכן בקשו לרצוץ את ראשו, עד שאמר להם שלמה המלך, 'ה' צבקות הוא מלך הכבוד סלה', או אז נוכחו לדעת שלא לכבוד עצמו הוא דורש, ואף מה שמשמש קצת במדת הגאות, הוא רק להתחזק ולהתגבר על יצרו, בעבור ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה.

שוב ראיתי בספר "דרש משה" (לרבי משה, דרשן קדמון בקראקא) שמבאר, שכיון שהבית בנה את עצמו, כמבואר בדברי חז"ל עה"פ "והבית בהבנותו" שהאבנים עלו מעצמו שורה על גבי חברתה, וכך נבנה הפתח ברוחב עשר אמות אע"פ שע"כ לא יכנס הארון רק ע"י נס. ולכן התפלל שלמה "פתחו שערים" וביקש שהשערים ירחיבו עצמן, כדי להראות שכל הבית נבנה מעצמו, ולא תהיה עליו תמיהה איך עשה פתח של עשר אמות שא"ל להכניס בו ארון של עשר אמות על עשר אמות.

מודעה רבה לאורייתא

בשורה טובה לשוחרי תורה

ניתן להשיג את הספר

משבצות זהב - מגילת אסתר

והוא ביאור נפלא על מגילת אסתר

שנתחבר ע"י מוריניו הגרש"ש ווייס שליט"א

בחנויות הספרים המובחרות

כמו כן ניתן להשיג את כל שאר ספרי 'משבצות זהב'

על נביאים וכתובים בחנויות הנ"ל